

HUQUQIY MADANIYATNING SHAXS VA DAVLAT BILAN UZVIY BOG'LIQLIGI

Samiyev Baxtiyor Norbobo o'g'li

O'zDSMI "Madaniyat va san'at muassasalarini
tashkil etish va boshqarish" yo'nalishi 1-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Xolmo'minov Mo'minmirzo Zokir o'g'li

O'zDSMI "Madaniyat va san'at menejmenti" kafedrası katta o'qituvchisi
mominmirzoxolmominov@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada huquqiy madaniyat tushunchasi, uning shaxs va davlat bilan uzviy bog'liqligi haqida atroflicha fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Huquq, madaniyat, shaxs, jamiyat, qonun, tarbiya, davlat.

Abstract: In this article, the concept of legal culture, its integral connection with the individual and the state is discussed in detail.

Key words: Law, culture, person, society, law, education, state.

Mamlakatimizda mustaqillik yillarida amalga oshirilgan keng ko'lamli islohotlar milliy davlatchilik va suverenitetini mustahkamlash, xavfsizlik va huquq-tartibot, davlatimiz chegaralari daxlsizligini, inson huquq va erkinliklarini, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik muhitini ta'minlash uchun muhim poydevor bo'ldi. Xalqimizning munosib hayot kechirishi, fuqarolarimizning bunyodkorlik salohiyati ro'yobga chiqarish uchun zarur shart-sharoitlar yaratildi. Davlat boshqaruvida qatnashgan barcha rahbarlar mamlakatimiz yuksalishi va rivoji uchun harakat qildilar, albatta, kerakli imkoniyatlar yaratilib berildi. "Eng avvalo, o'zimizga shunday savol berishimiz kerak: har bir fuqaro, har bir inson, oila va jamoa boshlig'i hokimiyatdan nimani kutyapti? Barcha zamonlarga va xalqlarga xos bo'lgan eng asosiy, eng muhim, eng umumiy maqsadni aniqlaydigan bo'lsak, shuni to'la asos bilan aytilish mumkinki, davlat paydo bo'lgandan buyon, inson o'zining xavfsizligini himoya qilishni, shaxsiy huquqlari va erkinliklari ta'minlashini davlatdan kutadi, hokimiyatdan najot izlaydi. Hokimiyat shu tabiiy talablarga javob beraolmasa, ochig'ini aytganda, bunaqa hokimiyat va davlat tashkiloti hech kimga kerak bo'lmaydi"[1:128].

Tez va shiddat bilan o'zgarayotgan dunyoda inson ongi uchun kurash tobora kuchayib borayotgan davrda jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning oldini olish, diniy eksterimizm va terorizmga, uyushgan jinoyatchilikning boshqa shakllariga qarshi kurashish bo'yicha tashkiliy-amaliy choralarni kuchaytirish kun tartibidagi eng dolzarb masalalardan biri bo'lib qoldi. Shu ma'noda mustaqilikning dastlabki yillarida

boshlangan ishlarning mantiqiy davomi sifatida 2017-2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasida aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirish va huquqiy ongini oshirish masalalari ham alohida tamoyil sifatida o‘z aksini topdi. Harakatlar startegiyasining davomi sifatida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022 – 2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli Farmoni qabul qilindi. Taraqqiyot strategiyasining “Mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylantirish” deb nomlangan ikkinchi yo‘nalishi huquqiy madaniyatni oshirishga qaratilgan. Albatta, hozirgi vaqtda fuqarolik jamiyatini shakllantirish jarayonida huquqiy madaniyatni yuksaltirishga erishish, tom ma’noda huquqiy ongni yuksaltirish davr talabiga aylandi. Fuqarolarda yuksak huquqiy tafakkur shakllanmas ekan, turli xil nomutanosibliklar kelib chiqaveradi. Huquqiy madaniyatni shakllantirish va shu orqali qonun ustuvorligiga erishish nafaqat jamiyatning, balki o‘sib kelayotgan yoshlar uchun ham qimmatlidir. Huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati qurishning zarur sharti qonunlarga itoat qilishdir.

Huquqiy madaniyat – bu insonlarning davlat va huquq haqidagi muhim bilimlarini egallab olish darajasi, kishining davlat va jamiyat chiqargan qonunlarini bilish va ular asosida munosib hayot kechirish borasida orttirgan tajribasi, umumiy huquqiy siyosatidir. Huquqiy madaniyat umumiy madaniyatning ajralmas, uzviy bir qismi hisoblanadi. Jamiyatda huquqiy madaniyat qaror topishi quyidagi omillarga chambarchas bogliq:

1. Davlat tomonidan xalq manfaatlarini ifodalovchi huquqiy siyosatining ishlab chiqilishi va amalga oshirilib, tatbiq qilinishi;
2. Mamlakatda yuridik huquqshunoslik fanlarining rivojlangan bo‘lishi, hamma o‘z huquq va erkinliklarini bilishi, unga rivoya qilishi;
3. Hammaning qonun oldida tengligi;
4. Huquqni amalga oshiruvchi davlat idoralari va mansabdor shaxslarning qonunlar doirasida o‘z huquqi, burchlarini bajarishi, ularni anglab olishi;
5. Huquqiy tarbiya, targ‘ibot-tashviqot ishlarining yo‘lga qo‘yilishi va uning ijrosini ta’minlanishi;
6. Kelajak yosh avlodga huquqiy tizimni ko‘proq o‘rgatish kabi omillar mavjud. [2:63].

“Huquqiy madaniyat” tushunchasi “huquqiy ma’rifat” va “huquqiy savodxonlik” kabi tushunchalar bilan uzviy bog‘liq. Bir narsaga e’tibor berishimiz kerakki, huquqiy ma’rifat nafaqat qonunlarning o‘zini, balki ularni hayotga tatbiq qilish bilan bog‘liq,

qonunosti hujjatlarni bilishni ham talab etadi. Huquqiy savodxonlik va ma'rifat asosida insonning huquqiy ongi shakllanadi. Huquqiy ongi yuksak odam qonuniylik bilan qonunsizlikning farqini yaxshi anglaydi, o'z huquq va erkinliklarini himoya qilish bilan birga, o'zgalarning huquq hamda erkinliklarini hurmat qilishni ham unutmaydi.

Qonunchilik va huquq-tartibot tantana qilmas ekan, huquqiy davlat qurishni tasavvur qilib bo'lmaydi. Qonunning ustuvorligi-huquqiy davlatning asosiy prinsipidir. U hayotning barcha sohalarida qonuning qat'iy hukmronligini nazarda tutadi. Hech bir davlat organi, hech bir xo'jalik yurituvchi va ijtimoiy-siyosiy tashkilot, hech bir mansabdor shaxs, hech bir kishi qonunga bo'ysunish majburiyatidan xalos bo'lishi mumkin emas. Qonun oldida hamma barobardir[3:319].

Huquqiy madaniyatli odam qonunlardan qo'rqqani uchun emas, balki ularni hurmat qilgani, qonunlar timsolida xalq xohish-irodasini ko'rgani uchun ham qonun asosida yashashni o'z hayotining mazmuni deb biladi. Buni yanada aniqroq tasavvur qilish uchun shuni bilishimiz kerakki, ya'ni, sizning huquq va erkinlikligingiz xuddi sizdek boshqa bir kishining huquq va erkinliklari chegarasigacha davom etadi. O'sha kishining qonuniy huquq va erkinliklarini hurmat qilish sizning qonun oldidagi fuqarolik burchingiz va majburiyatingiz hisoblanadi. Chunki huquqiy demokratik jamiyat va davlat o'z nomi bilan erkin jamiyat va davlatdir.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsam, har qanday madaniyat yuksak ong va tafakkurga asoslangani singari, huquqiy madaniyat odamlarda, avvalo, huquqiy tafakkur va dunyoqarashni shakllantirishni talab etmoqda. Huquqiy tafakkur va dunyoqarash esa konstitutsiya, qonunlarni, umuman huquq ilmini o'rganish orqali shakllanadi. Shuning uchun ham mamlakatimizda aholining, ayniqsa, yoshlarning huquqiy bilim va madaniyatini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Demak, huquqiy madaniyat inson hayotining mohiyatini belgilab beradigan muhim omil hisoblanadi. Shuning uchun ham huquqiy madaniyat insonning jamiyat hayotida faol ishtirok etishga imkon beradigan, ma'naviy saviyasini ko'rsatadigan o'ziga xos me'zondir.

Foydalangan adabiyotlar

1. I.A.Karimov. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. -T: "O'zbekiston" nashriyoti. 2011-yil, 128-bet.
2. Qo'chqorov, Nishonova, Musurmonov, Qarshiboyev. Milliy istiqlol g'oyasi va ma'naviyat asoslari:-T: "Ma'naviyat" nashriyoti. 2015-63-bet.
3. I.A.Karimov. O'zbekiston:milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura. 1-jild. T: "O'zbekiston" nashriyoti. 1996-yil. 319-bet.